

Πρόλογος

Αποτελεί τεράστια προσωπική και συνάμα επαγγελματική ευχαρίστηση για μένα να εισάγω τον Τραϊάν Στογιάνοβιτς στους αναγνώστες της παγκόσμιας ιστορίας. Είναι ιδιαίτερη τιμή για μένα να προλογίσω αυτό το βιβλίο. Ήμουν ένας από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές του Τραϊάν Στογιάνοβιτς το 1967, όταν δημοσίευσε το *A Study in Balkan Civilization* [Μελέτη για το βαλκανικό πολιτισμό], έναν σύντομο πρόδρομο του σημερινού του έργου, το οποίο άλλαξε παντοτινά, μαζί με τη διδασκαλία του, τον τρόπο σκέψης μου για την ιστορία.

Όπως το πρότυπό της, το *Η Μεσόγειος και ο μεσογειακός κόσμος στην εποχή του Φιλίππου Β΄ της Ισπανίας* από τον δάσκαλο και μέντορά του Φερνάν Μπρωντέλ, έτσι και η ερμηνεία του Τραϊάν Στογιάνοβιτς για τη βαλκανική ιστορία δεν προορίζεται να αποτελέσει ιστορία ολόκληρου του κόσμου. Εντούτοις, ο Στογιάνοβιτς επέλεξε, όπως και ο Μπρωντέλ, μια περιοχή εξαιρετικά διαφορετικών εθνών και πολιτισμών, την οποία αντιμετώπισε, επινοώντας νέες κατηγορίες ιστορικών εννοιών, ως ξεχωριστή μονάδα. Η φρεσκάδα αυτών των κατηγοριών και ο θαυμάσιος τρόπος με τον οποίο ενσωματώθηκαν και προσέδωσαν νόημα σε διαφορετικές ιστορίες, οι οποίες ξεετάζονταν συνήθως ξεχωριστά, ήταν αυτά που εντυπωσίασαν τον εν λόγω μεταπτυχιακό φοιτητή. Ήταν, φυσικά, μια διαδρομή προς την παγκόσμια ιστορία.

Η ελληνική και η βαλκανική ιστορία έχουν από παλιά προσφέρει οδούς για την ερμηνεία της παγκόσμιας ιστορίας, εάν όχι ήδη από τον Ηρόδοτο τότε σίγουρα από τον 20^ο αιώνα. Κάποιος μπορεί πρόχειρα να θυμηθεί τους Άρνολντ Τόινμπι, Ουίλιαμ Χ. Μακνίλ και Λ. Σ. Σταυριανό. Τα Βαλκάνια αποτελούν μια μικρογραφία του κόσμου. Η περιοχή χρειάζεται απελπισμένα μια ανάλυση που να υπερβαίνει τα σύνορα των εθνικών κρατών, γλωσσών και θρησκευτικών ομολογιών. Το να καταλάβεις τα Βαλκάνια ισοδυναμεί με το να καταλάβεις έναν κόσμο.

Το *Βαλκάνιοι Κόσμοι* είναι, όμως, πολλά περισσότερα από ένα ταξίδι προς την παγκόσμια ιστορία ή μια ιστορία ενός κόσμου σε μικρογραφία. Είναι για πολλούς και σημαντικούς λόγους μια παγκόσμια ιστορία. Παραδείγματος χάρη, αποτελεί παγκόσμια ιστορία λόγω του χρονολογικού του εύρους: ξεετάζει τα Βαλκάνια για μια περίοδο δέκα χιλιάδων χρόνων. Προκειμένου να κάνει κατανοητές όλες αυτές τις χιλιετίες, ο Στογιάνοβιτς δεν περιορίζει τον ορίζοντά του· τουναντίον, τον διευρύνει. Επιλέγει να εξερευνήσει κάθε πιθανό μονοπάτι προς την ιστορική γνώση, να εκπονήσει μια «ολιστική ιστορία» που αρχικώς δεν αποκλείει τίποτα. Αλλά η ολιστική ιστορία δεν είναι μια μέθοδος για τη συγκέντρωση ακόμα πιο πολύπλοκων δεδομένων· στα χέρια του Στογιάνοβιτς είναι ακριβώς το αντίστροφο. Του επιτρέπει να αποκρυπτογραφήσει τις πλέον σημαντικές αλλαγές, εκείνες οι οποίες μένουν στην αφάνεια από την επικέντρωση σε ένα σύνηθες φάσμα «ιστορικών γεγονότων». Ο Στογιάνοβιτς προσεγγίζει ζητήματα όπως το κλίμα, την ισορροπία μεταξύ όρασης και ακοής και τη χρήση του φωτισμού με φωταέριο στις πόλεις –για να αναφέρουμε απλώς κάποια ελάχιστα θέματα– προκειμένου να κατανοήσει τις βαθύτερες αλλαγές στα Βαλκάνια όλων αυτών των χιλιετιών. Πρόκειται για

μια προσέγγιση που βασίζεται σε βαθύτατη γνώση των ιστορικών πηγών και διαδικασιών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της εξεταζόμενης περιοχής και η οποία δεν διστάζει να επεκταθεί σε ευρύτερες διεργασίες που ίσχυαν ενδεχομένως σε μεγαλύτερες γεωγραφικές σφαίρες, σίγουρα στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρασίας.

Είτε ως παγκόσμια είτε ως βαλκανική ιστορία, το εν λόγω έργο είναι απολαυστικό στην ανάγνωση. Σχεδόν κάθε σελίδα μαγεύει τον αναγνώστη με τα θέματα, τα παραδείγματα, τους συσχετισμούς – από το εύρος των ερωτημάτων και τον πλούτο των απαντήσεων που προσφέρει ο Στογιάνοβιτς. Είναι το είδος του βιβλίου που εξάπτει το μυαλό και συγκινεί την καρδιά.

Kevin Reilly